

PROJEKTAS

LIETUVOS PERSITVARKYMO
SAJŪDŽIO ĮSTATAI

LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO
STEIGIAMASIS SUVAŽIAVIMAS
Vilnius, 1988 m. spalio 22-23 d.

LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO

ĮSTATAI

I. Bendroji dalis

1. Lietuvos persitvarkymo sąjūdis (Sąjūdis) yra savaveiksmis pilietinis liaudies judėjimas Tarybų Sąjungos Komunistų partijos pradėtam persitvarkymui remti ir skatinti.

Vadovaudamasis humanizmo, demokratijos, viešumo ir socialinės pažangos principais, orientuodamasis į visų Lietuvos gyventojų poreikius, interesus ir teises, Sąjūdis yra sutelkta visuomenės ir piliečių iniciatyva, nukreipta į darnų ir vieningą persitvarkymo problemų sprendimą bei Lietuvos politinį, kultūrinį ir ekonominį atgimimą.

2. Liaudies valios saviraiška yra pagrindinis Sąjūdžio tikslas. Sąjūdžio tikslais yra viešumo, demokratijos ir Lietuvos savarankiškumo įgyvendinimas kaip būtinos pagrindinio tikslo pasiekimo sąlygos.

3. Demokratinio mechanizmo sukūrimas Lietuvoje yra pagrindinis Sąjūdžio uždavinys, kurio įvykdymui iškeliama šie bendrieji Sąjūdžio uždaviniai:

- Lietuvos gyventojų sąmoningumo ir politinės kultūros lygio kėlimas bei pilietinės iniciatyvos vystymas;

- liaudies valdžios principo įgyvendinimas;

- Lietuvos pavertimas teisine valstybe; jos piliečių pagrindinių teisių, laisvių ir pareigų užtikrinimas; lietuvių teisės į apsisprendimą įgyvendinimas;

- Lietuvos ekonomikos subalansavimas ir jos valdymo demokratizavimas;

- kiti Sąjūdžio uždaviniai, atitinkantys Sąjūdžio programos keliamus uždavinius.

4. Sąjūdis pasireiškia įvairiomis visuomeninės kontrolės ir poveikio formomis kaip persitvarkymo proceso ir jo rezultatų socialinis garantas, užkertantis kelią pastangoms sustabdyti demokratijos ir viešumo vystymąsi.

Būdamas ir priemonės, kuriomis Sąjūdis siekia užsibrėžtų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo, neprieštarauja Lietuvos Konstitucijai ir Lietuvoje galiojantiems įstatymams.

Sąjūdis:

- tiria ir įvertina esamą padėtį visose Lietuvos ūkinės, socialinės ir politinės veiklos srityse ir visuose lygiuose;
 - numato problemų sprendimo galimybes;
 - skatina bei derina įvairių organizacijų, atsakingų instancijų, atskirų piliečių ir liaudies veiksmus;
 - viešai pagarsina informaciją;
 - naudoja visuomeninio spaudimo priemones - manifestacijas, viešus susirinkimus, demonstracijas, piketus, viešus reikalavimus, nepasitikėjimo išreiškimą;
 - dalyvauja rinkiminėse kampanijose ir komisijose;
 - iškelia ir palaiko įstatyminių aktų projektus.
- Kiti būdai ir priemonės numatomos atitinkamose Sąjūdžio programose ir planuose arba Sąjūdžio organų sprendimuose.

II. Dalyvavimas Sąjūdyje

5. Sąjūdis telkia visus savaveiksmius persitvarkymo šalininkus, jų žinias, sugebėjimus ir pastangas, neatsižvelgiant į jų tautybę, tikėjimą, partiškumą, profesijos ar kitokius skirtumus.
6. Kiekvienas persitvarkymo šalininkas, kuris pritaria Sąjūdžio tikslams, laikosi jo įstatų ir laisvai pasirenkama forma prisideda prie Sąjūdžio tikslų įgyvendinimo, yra Sąjūdžio dalyvis. Priklausymas Sąjūdžiui nefiksuojamas.
7. Kiekvienas Sąjūdžio dalyvis turi teisę rinkti ir būti išrinktas į bet kurį Sąjūdžio organą, dalyvauti Sąjūdžio renginiuose, svarstyti visus Sąjūdžio veiklos klausimus, reikšti savo nuomonę, teikti pasiūlymus, naudotis teisine ar kitokia Sąjūdžio pagalba.

III. Sąjūdžio struktūra

8. Sąjūdžio grupė - tai laisvanoriškai ir laisvai pasirinktu principu sudarytas mažiausiai penkių Sąjūdžio dalyvių susivienijimas, kuris įgyvendina konkrečius tikslus, atitinkančius bendrąją Sąjūdžio programą.

9. Sąjūdžio grupės laisvanoriškai ir laisvai pasirinktu principu gali jungtis į susivienijimus. Atskirų Lietuvos rajonų (kartu su miestais - rajonų centrais) Sąjūdžio grupės jungiasi į rajonų Sąjūdžio susivienijimus.

10. Sąjūdžio grupių ir atskirtų Sąjūdžio susivienijimų organizacinė struktūra nustatoma atitinkamose Sąjūdžio dalyvių Susieigoje.

11. Bendrieji Sąjūdžio organai:

Sąjūdžio suvažiavimas, aukščiausias Sąjūdžio veiklos derinimo organas, sudaromas iš Sąjūdžio grupių ir jų susivienijimų išrinktų delegatų, Sąjūdžio Seimo šaukiamas ne rečiau kaip kartą per du metus.

Suvažiavimas priima, keičia ir papildo Sąjūdžio įstatus, programą ir rezoliucijas, renka Sąjūdžio išdo komisiją ir dalį Sąjūdžio Seimo, tvirtina Seimo išrinktą Tarybą, nustato bendrąją Sąjūdžio simboliką.

Sąjūdžio Seimas, sprendžiantis visus tarp suvažiavimų iškilančius svarbiausius principinius klausimus, šaukiamas Sąjūdžio Tarybos ne rečiau kaip keturis kartus per metus. Seimą sudaro atstovai, išrinkti Sąjūdžio grupių susivienijimų Susieigoje ir Sąjūdžio Suvažiavime pagal paties Seimo nustatytą kvotą.

Seimas renka Sąjūdžio Tarybą, sudaro Sąjūdžio komisijas, tvirtina Tarybos sudarytus pagalbinis darbo organus, numato Sąjūdžio lėšų panaudojimą.

Sąjūdžio Taryba, nuolat veikiantis kolektyvinis Sąjūdžio vadovas, atsakingas Sąjūdžio Seimui, Sąjūdžio Suvažiavimui ir visam Sąjūdžiui. Ji organizuoja visus bendrus darbus, reikalingus Sąjūdžio tikslų įgyvendinimui, derina Sąjūdžio grupių ir susivienijimų veiklą Lietuvos mastu, rengia dokumentus. Sąjūdžio Tarybą sudaro nariai, Sąjūdžio Seimo renkami iš Seimo atstovų tarpo.

Sąjūdžio organų rinkimo ir sudarymo tvarką nustato Seimas.

12. Visų Sąjūdžio organų sprendimai priimami paprasta balsų dauguma, dalyvaujant ne mažiau kaip dviem trečiosioms visų tą organą sudarančių narių.

13. Visi Sąjūdžio organų sprendimai, išskyrus sprendimus dėl Sąjūdžio įstatų pažeidimo, turi pasiūlymų statusą ir nėra privalomi kitiems Sąjūdžio organams ir atskiriems Sąjūdžio dalyviams.

IV. Sąjūdžio finansinė veikla

14. Sąjūdžio lėšas sudaro:

- Sąjūdžio dalyvių ir kitų asmenų ar organizacijų (išskyrus vyriausybines ir politines) laisvanoriškos aukos;
- pajamos iš leidybos, Sąjūdžio atributikos pardavimo ir apmokamų renginių.

15. Savo lėšas ir tvarką Sąjūdis naudoja leidybai, informacijos sklaidimui, akcijų finansavimui, techninių priemonių įsigijimui, ūkiniams tikslams, samdomam darbui ir paslaugoms atlyginti.

16. Sąjūdžio finansinę veiklą prižiūri ir tikrina ne rečiau kaip vieną kartą per metus Sąjūdžio išdo komisija.

V. Sąjūdžio teisės ir atsakomybė

17. Sąjūdžio Taryba ir rajonų Sąjūdžio susivienijimus atstovaujantys organai yra juridiniai asmenys, turi savo antspaudus ir sąskaitas Valstybiniame banke.

18. Sąjūdžio organai, turintys juridinio asmens teises, atsako už savo veiksmus ir išsipareigojimus, tačiau neatsako už kitų Sąjūdžio organų ar atskirų Sąjūdžio dalyvių veiksmus ir išsipareigojimus.

19. Sąjūdžio Seimas turi įstatymų pasiūlymų teisę LTSR Aukščiausiajai Tarybai ir normatyvinių aktų pasiūlymų teisę LTSR Ministrų Tarybai.

20. Sąjūdis leidžia savo spaudą.

21. Sąjūdis naudoja tautinę simboliką.

Vilnius, 1988

LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO

Į S T A T A I

I. Sąjūdžio esmė

1. Lietuvos persitvarkymo sąjūdis (toliau - Sąjūdis) yra savaveiksmis pilietinis judėjimas, telkiantis Lietuvos visuomenės jėgas į bendrą frontą už persitvarkymą visose Lietuvos TSR valstybės ir visuomenės gyvenimo srityse, už socialinę pažangą ir atsinaujinimą.

Sąjūdžio atsiradimą lėmė esminių pertvarkymų ir demokratijos įgyvendinimo būtinybė. Sąjūdis nepriklauso nuo jokių valdžios organų ir institucijų, nes jis kilo dorovinei ir pilietinei savivokai atgimstant. Svetimos valios primetimas, prievarta ar išnaudojimas prieštarauja Sąjūdžio esmei. Jis teigia žmogaus orumą ir laisvę, taikos, bendradarbiavimo ir gerbūvio siekimą.

2. Svarbiausias Sąjūdžio uždavinys - paskatinti visuomenę naujai mąstyti, plėtoti nepriklausomą piliečio valią ir iniciatyvą konstitucinių teisių bei laisvių pagrindu, ugdyti politinę kultūrą, vieningais veiksmais į politinę sistemą įvesti esminius laisvės ir demokratijos pradus, siekti tikrosios liaudies savivaldos (per renkamuosius tarybų valdžios organus), atkurti savarankišką teisinę valstybę, kurioje užtikrinamas socialinis teisingumas ir nevaržomas kiekvieno žmogaus vystymasis; formuoti harmoningus visuomenės santykius (ekonominis, politinius, tautinius ir kt.).

3. Sąjūdžio veikla remiasi Lietuvos TSR konstitucija, jei neprieštaraujančiais įstatyminiiais aktais, šiuo dokumentu, bendroje programa ir kitais Sąjūdžio organų sprendimais, o taip pat - SNO Visuotine žmogaus teisių deklaracijoje, tarptautiniais

žmogaus teisių paktais ir konvencijomis.

II. Pagrindinės Sąjūdžio veiklos priemonės

1. Sąjūdis yra socialinis persitvarkymo garantas, įvairiomis visuomeninės kontrolės ir poveikio priemonėmis užkertantis biurokratijai kelią naudotis stalinizmo ir stagnacijos laikų visuomenės valdymo būdais.

2. Sąjūdžio programa įgyvendinama:

- propaguojant persitvarkymo idėjas, demokratinio valdymo privalumus, ugdant humanistinę orientaciją;

- stebint ir viešai vertinant persitvarkymo bei demokrati-
zavimo eigą, atskleidžiant nešikštumo, biurokratizmo, piktnau-
džiavimo tarnybine padėtimi, aplinkos teršimo ir ardymo atvejus,
reikalaujant šalinti jų priežastis ir nubausti kaltininkus;

- siekiant masinių informacijos priemonių veiklos sav. ran-
kiškumo, viešumo ir objektyvumo nuėviečiant įvykius;

- persitvarkymo reikalais bendradarbiaujant su partiniais
ir tarybiniais organais, visuomeninėmis organizacijomis;

- dalyvaujant rinkiminėse kampanijose, rinkiminėse komisijo-
se, skatinent rinkėjų ir išrinktų asmenų bendravimą (esant rei-
kalui, iki pat atšaukimo), pateikiant pasiūlymus ir klausimus
tarybiniais ir visuomeniniams organams;

- naudojantis įstatymų ir kitų normatyvinių aktų pasiūlymo
teise lygių valstybiniais ir valdymo organams, rengiant,
siūlant ir palaikant pažangius jų projektus, reikalaujant pansai-
kinti arba pakeisti netinkamus įstatymus ir kitus normatyvinius
aktus;

- siūlant referendumus ir dalyvaujant jų organizavime;

- siekiant žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo, išaiškinti

nant jų pažeidimus, padedant piliečiams jas apginti;

- būtinais atvejais taikant visuomeninio spaudimo priemo-
nes - manifestacijas, viešus susirinkimus, demonstracijas, pike-
tus, nepasitikėjimo pareiškimą ir kt.

III. Dalyvavimas Sąjūdyje

1. Sąjūdis vienija persitvarkymo šalininkus, nepaisant jų
tautybės, tikėjimo, partiškumo, profesijos ar kitokių skirtumų,
telkia jų žinias, sugebėjimus ir pastangas.

2. Kiekvienas persitvarkymo šalininkas, kuris pritaria Są-
jūdžio tikslams, laikosi jo įstatų ir prisideda prie Sąjūdžio
programos įgyvendinimo, yra Sąjūdžio dalyvis.

3. Dalyvavimas Sąjūdyje laisvas ir nevaržomas jokiais
įstojimo procedūromis. Sąjūdžio dalyvių registravimas nepriva-
lomas.

4. Kiekvienas Sąjūdžio dalyvis, sulaukęs 16 metų, turi
teisę rinkti ir būti išrinktas į bet kurį Sąjūdžio organą.

5. Kolektyvinių dalyvių Sąjūdis neturi, tačiau Sąjūdžio
renkamieji organai gali pakviesti visuomeninių organizacijų
ar susivienijimų atstovus dalyvauti savo veikloje.

IV. Sąjūdžio organizacinė struktūra

1. Sąjūdžio renkamujų ir pagalbinių organų struktūra:

- grupių ir jų susivienijimų tarybos;

- vietiniai teritoriniu principu renkami Sąjūdžio or-
ganai - miestų (rajonų) sueigos, tarybos ir išdo komisijos;

- bendrieji organai - Sąjūdžio Suvežiavimas, Seimas
Taryba, Išdo komisija;

- prie renkamujų Sąjūdžio organų sudaryti koordinaci-
niai centrai, komisijos ir kiti pagalbiniai organai.

2. Sąjūdžio grupė (ne mažiau penkių žmonių) yra pirminė nuolat veikianti Sąjūdžio grandis, savanoriškas susivienijimas, remiantis Sąjūdžio programą. Telkimosi į Sąjūdžio grupes principai įvairūs: teritorinis, profesinis, vykdomos veiklos ar kitoks.

Sąjūdžio grupės taryba (ne mažiau 3 asmenų) renkama viešame susirinkime, jos sąrašas pateikiamas miesto (rajono) koordinaciniam centrui, pažymint apytikslį Sąjūdžio dalyvių skaičių.

Darbo kolektyvuose veikiančios grupės negali į Sąjūdžio organus rinkti savo įstaigos, įmonės ar organizacijos administracinio ir partinio aparato vadovų.

Sąjūdžio grupės laisvai pasirinktu principu gali jungti į susivienijimus. Toks susivienijimas savo veiklos derinimui gali išrinkti tarybą ir ją įregistruoti atitinkamame koordinaciniame centre.

3. Miesto (rajono) Sąjūdžio sueiga yra aukščiausias to miesto (rajono) Sąjūdžio veiklos derinimo organas, miesto (rajono) Sąjūdžio Tarybos šaukiamas ne rečiau kaip kartą per metus. Sueigoje dalyvauja visų miest (rajono) teritorijoje veikiančių grupių dalyviai arba jų atstovai.

Sueiga renka miesto (rajono) Sąjūdžio tarybą ir išdo komisiją, išklauso jų ataskaitų, vertina jų darbą, renka ir atšaukia Seimo narius ir miest (rajono) delegatus į Sąjūdžio suvažiavimą, sprendžia svarbiausius miesto (rajono) Sąjūdžio veiklos klausimus, priima, keičia ir papildo savo programą, atitinkančią bendrąją Sąjūdžio programą, tvirtina miesto (rajono) Sąjūdžio simboliką.

4. Miesto (rajono) Sąjūdžio taryba yra kolegialus nuolat veikiantis miesto (rajono) Sąjūdžio veiklos vadovas, derinantis miesto (rajono) Sąjūdžio grupių veiklą. Taryba įsteigia miesto

(rajono) Sąjūdžio koordinacinį centrą ir komisijas atskirioms problemoms spręsti, skiria išdininką.

5. Sąjūdžio Suvažiavimas. Tai aukščiausias Sąjūdžio veiklos derinimo organas Seimo šaukiamas ne rečiau kaip kartą per du metus. Nereguliarus suvažiavimas gali būti sušaukiamas, reikalaujant bent pusei Seimo narių.

Rinkimai į Suvažiavimą Sąjūdžio grupėse ir susivienijimuose vykdomi pagal Sąjūdžio tarybos nustatytas ir Seimo patvirtintas kvotas.

Suvažiavimas priima, keičia ir papildo Sąjūdžio Įstatus, programą ir rezoliucijas, renka Sąjūdžio Išdo komisiją ir dalį Sąjūdžio Seimo, tvirtina Seimo išrinktą Sąjūdžio Tarybą, išklauso Tarybos bei Išdo komisijos ataskaitas ir įvertina jų darbą, nustato bendrąją Sąjūdžio simboliką ir sprendžia kitus svarbiausius Sąjūdžio klausimus.

6. Visus tarp suvažiavimų kylančius Sąjūdžio veiklos respublikos mastu klausimus sprendžia Sąjūdžio Seimas, Sąjūdžio Tarybos šaukiamas ne rečiau kaip keturis kartus per metus. Sąjūdžio grupių sueigose ir Sąjūdžio suvažiavime pagal Sąjūdžio Tarybos nustatytas ir Seimo patvirtintas kvotas dvejiems metams renkami atstovai į Seimą.

Seimas renka Sąjūdžio Tarybą, laikotarpiui tarp suvažiavimų išklauso Tarybos ir jos pagalbinių organų ataskaitas, steigia Sąjūdžio komisijas, tvirtina Tarybos sudarytus pagalbinius Sąjūdžio organus, tarp Seimo sesijų priimtus Tarybos nutarimus bei miestų (rajonų) Sąjūdžio programas, Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai siūlomus įstatymų projektus ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybai siūlomus normatyvinių aktų projektus, nu-

mato Sąjūdžio lėšų pansudojimą.

7. Sąjūdžio Taryba yra nuolat veikiantis kolegialus Sąjūdžio vadovas, atsiskaitantis Sąjūdžio Seimui ir Sąjūdžio Suvažiavimui. Ji organizuoja, derina Sąjūdžio grupių ir susivienijimų veiklą Lietuvos mastu. Tam Sąjūdžio Taryba sudaro Sąjūdžio koordinacinį centrą, steigia komisijas ir kitus pagalbinus organus atskiriems klausimams spręsti, skiria Sąjūdžio išdininką.

8. Visi renkantieji Sąjūdžio organai yra kolegialūs. Jų nariai turi vienodas teises priimant sprendimą. Kiekvienam susirinkimui pirmininkauja naujai išrinktas asmuo.

9. Kiekvienas renkamas Sąjūdžio organas sprendimus priima paprasta balsų dauguma, dalyvaujant ne mažiau kaip 2/3 to organo narių. (Nestidėliotini miesto (rajono) tarybos ar Sąjūdžio Tarybos sprendimai gali būti priimti be šio apribojimo, bet paprasta balsų dauguma, kuri sudaro ne mažiau kaip 1/3 visų tos tarybos narių skaičiaus.

10. Sąjūdžio organų tarpusavio santykiai ir vadovavimas remiasi viešu pripažinimu, įgytu autoritetu, priimtų sprendimų štitikimu bendrai Sąjūdžio dalyvių valiai.

11. Rinkimai į Sąjūdžio organus gali būti slapti arba atviri - pagal rinkėjų pageidavimą. Už kiekvieną kandidatą balsuojama atskirai.

12. Kiekvieną renkamojo organo narį jo rinkėjai gali atšaukti paprasta balsų dauguma. Sąjūdžio Taryba ar miesto (rajono) Sąjūdžio tarybos paprasta balsų dauguma gali sustabdyti praradusio pasitikėjimą savo nario veiklą iki Seimo posėdžio ar iki miesto (rajono) Sveigos.

Sąjūdžio teisinė padėtis, lėšos ir simboliai

1. Sąjūdžio Taryba ir miestų (rajonų) tarybos yra juridiniai asmenys. Jie turi savo antspaūdą, sąskaitas Socialiniame banke, teisę disponuoti savo lėšomis bei turtu; atsako už savo veiksmus.

2. Sąjūdis leidžia bendrą ir vietinius spaudos organus.

3. Sąjūdžio lėšas sudaro piliečių bei organizacijų savanoriškos aukos, įplaukos, gautos per Sąjūdžio renginius, taip pat pajamos už Sąjūdžio periodinių bei kitokių leidinių platimą.

4. Sąjūdžio lėšos naudojamos Sąjūdžio renginiams finansuoti, inventoriui bei kitokiam turtui įsigyti, taip pat kitoms tikslams pagal sąmatas, kurias išdininkams pateikia Sąjūdžio organai arba jų nariai.

5. Bendroji Sąjūdžio simbolika yra: trispalvė vėliava (geltona, žalia, raudona), Vytis, Gediminaičių stulpai.